

БОЇВКА ВАСИЛЯ МАЛАНЧУКА- “СИТОГО” В ГАВРИЛІВЦЯХ

Восени 1944 року активно утворюються боївки ОУН-УПА по всій Буковині. В минулому номері ми розповідали про боївку Захарія Басараби, яка діяла у Ленківцях та Мамаївцях. Сьогодні розповідь про іншу, яка діяла на Кіцманщині, в районі сіл Гаврилівці та Іванківці, командував Василь Маланчук на псевдо «Ситий».

Маланчук Василь Тодосійович народився в селі Гаврилівці у 1920 році в родині заможного ґазди (мали молочарню та магазин). З приходом перших совітів на Буковину в 1940 р. був розкуркулений, і в тому ж році як нібито німецькопідданий (фальксдойч) разом із батьком, братом та сестрою Софією – виїхав у Німеччину. В Кіцманський район повернувся вже у 1944 році, за завданням проводу ОУН.

СТАНОВЛЕННЯ БОЇВКИ

Як «Час» вже писав (№44 від 1 листопада 2018 року), в жовтні місяці від новопризначеного керівництва повстанського руху Василь Маланчук отримав наказ провести мобілізацію у своєму терені хлопців та прибути до Шубранця на стройовий огляд. Василь Маланчук зібрав кількох хлопців із Гаврилівців - **Степана Мартинюка** («Бук»), **Івана Ключку** («Кугут»), **Юрія Юртеня** («Іскра»), із Закарпаття, утік із т.зв. Чехословацької армії, яка формувалася на Буковині, **Петра Івановича** («Дуб») і **Івана Тулівського** («Берега») та прибув до Шубранця. Там вони власне вступили до ОУН, отримали «позивні» та провели свої перші акції – «зачистка» від прорадянського колабораційного із новими окупантами елементу Шубранець та Горішні Шерівці.

Наприкінці жовтня 1944 року «Скригун» у Кучурівському лісі розділив боївку: залишив собі 16 повстанців, а 13 передав у командування «Ситому», відправивши їх у Кіцманський район для активізації повстанського руху на цьому терені. Місцем осідку боївки було обрано Гаврилівці, оскільки сам «Ситий» був звідти родом та порівняно краще знав цю місцевість.

1-2 листопада 1944 року вони прибули до Гаврилівців. Зібравши ще кількох хлопців, боївка налічувала вже 18 осіб. Імена кількох із них і донині неможливо встановити, лише псевдо. Зокрема, окрім вже згаданих, до боївки увійшли: троє мешканців села Шубранець – **Магалевиц Георгій** «Лев», **Китайчук Василь** «Лис», 24 роки та **Католик Денис** «Петрусь», троє із Драчинців Вашківського району – **Казимир Євген Павлович** «Байда», 1919 р.н., «Грім», 30 років та «Козак», 25 років; житель села Ревна «Зірка», років 35, місцеві з Гаврилівців **Бойчук Ісидор** «Богун» 1921 р.н., **Бойчук Володимир** «Габ» та «Меч», а також **Максимович Михайло**, 1889 р.н. та **Ружовський Данило** «Явір».

Переховувалися в стодолі одного господаря, а також в старих окопах за селом. А самі гаврилівчани – і по схованках у своїх домівках.

ПОВСТАНЦІ ПЕРЕХОДЯТЬ У НАСТУП

Боївка «Ситого» розпочала бурхливу діяльність на своєму терені та провела низку відповідних акцій у навколишніх селах.

Так, 3 листопада 1944 р. боївка «Ситого» прибула в село Іванківці. Там упіймали голову сільради, Батраковського Степана Костянтиновича 1908 р. народження, та розстріляли його. Також підпалили сільраду та знищили документи.

Особливо рішучими були дії повстанців напередодні відзна-

Петро Іванович («Дуб»)

чення новими окупантами «Дня Великої Жовтневої соціалістичної революції», який припадав на 7 листопада. Як правило, в цей день по селах області посилювалися заходи з охорони сільрад і радянських установ. І саме цей день боївка обрала для чергової акції.

В ніч на 7 листопада 1944 р. боївка здійснила наліт на село Малятинці Кіцманського району. В сільраді, колгоспі та школі були спалені документи, портрети та гасла. Боївка забрала з собою бригадира радгоспу та згодом його вбила. Одночасно повстанці здійснили наліт на село Хлівище. Там повстанці розбили скло в сільраді, порвали документи, портрети та лозунги. Також побили скло в спиртзаводі і вбили уповноваженого Чернівецького спиртотреста, одного бійця Червоної Армії і одного жителя. В цих селах боївка здобула три гвинтівки, чотири гранати і деякі речі.

ОБЛАВА В ГАВРИЛІВЦЯХ

Такі дії напередодні комуністичного свята неабияк вплинули на настрої місцевого населення. Керівництво НКВС вважало, що вказані теракти здійснені боївками, котрі заходили з території Станіславської області, про існування боївки безпосередньо в Гаврилівцях не підозрювали, а тому й широкі заходи з пошуку повстанців не організували. Проте вирішили провести «зачистку» території від «дезертирів Червоної армії». Проводилася вона способом «облави»: кілька сіл оточувалися військами, і потім кожну хату і кожен двір обшукували солдати, перевіряли документи та затримували осіб, які їх не мають. Одночасно в сільраді звіряли списки мешканців та списки мобілізованих, вишукували родини, в яких були відсутні члени сім'ї.

Отже, 8 чи 9 листопада в село Гаврилівці приїхали співробітники НКВС та реєструвати осіб, котрі перебувають на нелегальному становищі. Але добровільно до сільради ніхто не з'явився. На другий день працівники НКВС заарештували ма-

терів, братів чи сестер тих, хто вважався відсутнім у селі, та на думку НКВС переховувався десь. А також їхню худобу та майно забрали до сільради (аналог фашистського «заложенцтва», котрий згодом активно використовувала радянська пропаганда для зображення нелюдської суті нацизму, забуваючи про те, що сама чинила в такий спосіб). Зокрема, до сільради було забрано брата Івана Ключки та його домашню худобу, матір та майно Степана Мартинюка, членів сімей і майно Дмитра Тулівського, Георгія

Сидір Бойчук («Богун»)

Арсенюка та ін. Тоді хлопці були змушені з'явитись до сільради (зокрема, Ключка Іван, Мартинюк Степан, Мартинюк Іван, Іванович Петро, Пересунько Іван), зареєструвалися та отримали повістки: з понеділка, 13 листопада (а це був четвер-п'ятниця) з'явитися до військкомату. За таких обставин їх родичів відпустили та повернули майно. Повістки вручили також і багатьом інших хлопцям, яких виявили в селі.

ПОВСТАНЬКА МОБІЛІЗАЦІЯ В УПА

Головним завданням керівників повстанців на той час, окрім проведення протибільшовицьких акцій, було проведення мобілізації в УПА. Більшу частину часу повстанці вишукували хлопців, які повернулися додому з Румунських в'язниць, а також тих, котрі втекли з Червоної армії і переховувалися невеликими групами по навколишніх лісах та ярах. Їх мобілізували та направляли в гори для навчання і поповнення лав УПА.

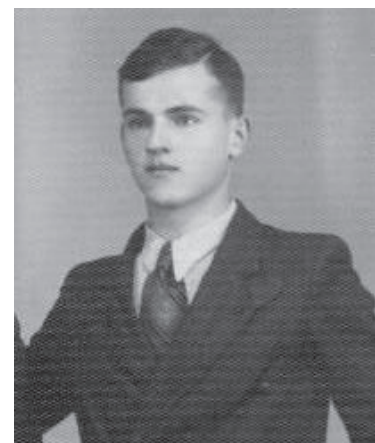
Всю ніч на 12 листопада Маланчук Василь, Бойчук Ісидор, Юртен Юрій та Ружовський Данило ходили по селу і збирали місцевих жителів в УПА. Приводили їх в дім Петрушко Іллі. Всього було зібрано чоловік 15-17 (разом їх кількість вже сягала до 40 осіб). Увесь наступний день вони просиділи в домі, а Маланчук і Бойчук розповідали, куди вони підуть, як будуть

вчитися стріляти і кидати гранати, а потім будуть воювати за Самостійну Україну. Бойчук сказав: боятися нічого не треба, зараз ми переживаємо труднощі, але коли завоюємо самостійну Україну, стане добре жити.

Казав так: «Якщо будеш на фронті, то обов'язково уб'ють чи поранять, а тут ми ходимо і ніхто нас не зачепить».

ПОХІД НА З'ЄДНАННЯ З УПА. ТРАГЕДІЯ ПІД КРАСНОСТАВЦЯМИ

12 листопада ввечері, о 20-й годині близько 30 повстанців за наказом Маланчука вишикувались і пішли колоною по напрямку до міста Снятин. За село Гаврилівці колону вивів Маланчук, а потім передав командування Бойчуку та Магалевичу. «Ситий», а також «Іскра», «Лютій», «Ліс», «Байда» та один новачок повернулися в Гаврилівці, щоб продовжити мобілізацію в УПА молоді з сусідніх сіл. Серед повстанців семеро мали зброю: Георгій Магалевиц був озброєний автоматом, інші – «Богун», «Петрусь», «Берега», «Грім», «Козак», «Зірка» – мали гвинтівки, інші йшли без зброї,

Володимир Бойчук («Габ»)

псевдо не мали і повинні були їх пізніше отримати. За вказівкою Маланчука, йти треба було за 5 кроків один від одного, не розмовляти.

Йшли повстанці в село Красноставці Снятинського району, де повинні були поповнити сотню УПА «Цигана», яка входила в курінь «Скуби» і діяла в Яблунівському та Косівському районах Станіславської області. Ісидор Бойчук на мості села Красноставці Снятинського району повинен був за умовним знаком – тричі плеснути в долоні, відповідь мала бути такою ж самою – передати групу іншому провіднику для подальшого слідування.

У селі Красноставці та околицях НКВС саме проводило операцію по пошуку повстанців. Вони й помітили групу осіб, що наближалася до мосту. Бойчук Ісидор «Богун» тричі вдарив в долоні, як і домовлялися. З

іншого боку моста НКВСівці, не знаючи що робити, також тричі вдарили в долоні. Відповідь співпала із домовленою, і це стало трагічним для повстанців. «Богун» перейшов через міст і потрапив до рук ворога. Проте НКВСівці продовжували вдавати «своїх», і поступово переманили через міст усіх упівців. Загалом перейшло 22 повстанці, з яких 8 були озброєними. Переконавшись, що усі перейшли, кинулися їх затримувати і арештовувати. У повному хаосі, користуючись темрявою, 7 повстанців втекло. Решта були заарештованими.

Пізніше Володимир Бойчук згадуватиме: «На краю села Красноставці ми натрапили на засідку. Треба було послати двох упівців у розвідку, а ми цього не зробили. Мені стало підозрілим, коли сказали: «Здавайте зброю!». Ми з Сидором завагалися, але з темряви пролунало: «Хлопці, не бійтеся, ми з боївки». Я втік, а їх забрали в крайню хату села... Новобранців, що не мали зброї, не чіпали, а тих, у кого її відібрали, били так, що кров по стінах бризкала... Потім кілька чоловік, у тому числі двох гаврилівських – Івана Тулівського та Івана Присунька – розстріляли на площі коло річки...».

За спогадами мешканців села, батьків Тулівського Івана, Тулівського Василя Івановича та Тулівську Зою, заарештували. Вони жили настільки бідно, що під час арешту не мали що взяти, обвили ноги у вереню і так пішли. У дорозі обоє замерзли.

Георгій Магалевиц («Лев»)

Ісидор Бойчук згадував, що під час затримання втекти вдалося Володимирові Бойчуку, Миколі Бортнику, Іванові Присунько (за іншими даними, його було розстріляно у Красноставцях), Іванові Манзюку, Петрові Івановичу.

Далі буде

Василь МУСТЕЦА

При підготовці матеріалу використані матеріали архіву УСБУ в Чернівецькій області, інтернет-сайту села Гаврилівці, публікації Мирослава Куєка

БОЇВКА ВАСИЛЯ МАЛАНЧУКА-“СИТОГО” В ГАВРИЛІВЦЯХ

(Продовження.
Поч. у ч. 48)

ОСТАННІЙ БІЙ КЕРІВНИКІВ БОЇВКИ

З матеріалів допитів заарештованих НКДБ отримали дані про функціонування в районі села Гаврилівці боївки “Ситого”, та вжитими заходами досить швидко її виявили. Вже 19 листопада 1944 р. від зрадника надійшла інформація про перебування невідомих повстанців у хаті Михайла Максим’юка в селі Іванківці. Оперативна група Кіцманського райвідділу НКДБ та НКВС, а також бійці винищувального батальйону у складі 17 осіб оточили будинок та дві стодоли Максим’юка. Затримали господарю дому, Максим’юк Марафту, та розпитували її – хто переховується у них в домі та скільки їх. Проте Марафта відповіла, що нікого в домі немає. Не отримавши розвідувальних даних, НКВСівці гукнули повстанцям, що вони оточені, мовляв, здавайтесь. Проте повстанці із стодоли Максим’юка відкрили вогонь із автоматів і смертельно поранили дільничного уповноваженого РВ НКВС Фоміна. Після цього стодола, на горіщі якої вони засіли, була запалена запалювальними кулями. Згідно з рапортом керівництва опергрупи “повстанці продовжували із палаючої стодоли вести вогонь з автоматів, причому перебігати і ховатися в іншій стодолі, після чого і ця стодола була підпалена. Пораненого Юртена Юрія, котрий вискочив із палаючого сараю, підібрав господар дому Максим’юк, намагаючись надати пораненому допомогу і сховати його від органів, тягнув у свій дім. При цьому Юртен і госпо-

дар дому Максим’юк були розстріляні вогнем нашої зброї. Крім того встановлено, що в стодолі Максим’юка знаходився склад боезапасів бандитів, так як увесь час рвалися патрони”.

В результаті бою Василя Маланчука-“Ситого”, Юртена Юрія-“Іскру”, Ружовського Данила-“Явора”, Євгенія Каземіра-“Байду” та господаря дому Михайла Максим’юка було вбито. У кишені “Ситого” були виявлені звіти про проведені боївкою ліквідацію голови Іванівської сільської ради, бригадира радгоспу в Малайтинцях, заготівельника лісу Хлівищенського спиртзаводу і про розгром сільських рад в селах Іванківці, Малайтинці, Хлівище Кіцманського району, а також інші документи.

Напередодні загибелі “Ситий” направив двох повстанців – “Лиса” і “Козака” – в село Шубранець для зв’язку з боївкою “Скригуна”. Їм вдалося уникнути арешту.

ДОЛЯ АРЕШТОВАНИХ УЧАСНИКІВ БОЇВКИ

Інші учасники боївки, заарештовані у Красноставцях, в один голос стверджували, що зброї не мали, до ОУН не вступали, псевдо не мали, утримувалися в боївці силою та їх під конвоем вели на Станіславщину. Суд над повстанцями відбувся лише 10 березня 1945 року. За вироком суду:

Католика Діонізія Тодоровича, єдиного, хто залишався живим на той час з тих, хто зі зброєю в руках йшов в Красноставці, засудили до заслання на каторжні роботи строком на 15 років.

“Супроводжував колонну бандерівців банди “Ситого” в Станіславську область для

з’єднання з УПА” – таке було формулювання його вини.

Звільнений 1 березня 1956 р., в місцях позбавлення волі перебував 11 років, 3 місяці і 18 днів, в засланні – 1 рік і 9 місяців. Донедавна Діонізію Католика проживав в Чернівцях, надрукував низку спогадів про ті події.

Іншого повстанця - **Петрюка Миколу Никифоровича**, 1907 року народження, позбавили волі з відбуванням у виправно-трудовах таборах строком на 10 років. В ході слідства з’ясувалось, що він був примарем до 1940 року, а також після повернення румунської влади у 1941 році, а відтак “сприяв насаджуванню окупаційного режиму”.

За спогадами жителів села, відбував заслання в Кемерово, звільнений в 1955 році. Помер 1996 року, похований в селі Гаврилівці.

Інших 12 повстанців – **Тулівського Дмитра Степановича, Тулівського Андрія Георгійовича, Мартинока Івана Миколайовича, Мартинока Стефана Івановича, Ключка Миколу Григоровича, Ключка Івана Васильовича, Ключка Василя Івановича, Арсенюка Георгія Олексійовича, Онуфрійчука Василя Степановича, Петрушка Іллю Семеновича, Петрушко Замфіру Степанівну і Бойчук Марію Костянтинівну** – всіх 12-тьох за недоведеністю в їх діях складу злочину вважати судом виправданими.

Водночас звільнити їх не поспішали. 26 березня 1945 року в тюрмі помер **Ключка Микола Григорович**, 1921 р.н. через сепсис – загальне зараження крові, та гострого бронхіту.

Надалі тривали і допити затриманих. Згодом слідчим таки

вдалося знайти матеріали, котрі підтверджували, що окремі учасники боївки, зокрема Ключка Іван та Мартиноку Стефан, перебували у складі боївки значно раніше та брали участь у низці відплатних акцій. Також вдалося інкримінувати злочин і “пособникам банди”, в яких переховувались повстанці.

В результаті **Ключка Іван Васильович**, 1923 р.н. та **Мартиноку Стефан Іванович**, 1923 р.н., були засуджені до 15 років заслання на каторжні роботи. “Пособники”, Петрушка Ілля Семенович, 1886 р.н. та Петрушка Замфіра Степанівна, 1890 р.н., а також Бойчук Марія Костянтинівна засуджені на 3 роки позбавлення волі у виправно-трудовах таборах з конфіскацією майна.

За спогадами мешканців села, Ключка Іван проживав в Луцьку, пробувши в місцях позбавлення волі 9 років і 7 місяців. Мартиноку Стефан відбував заслання у Воркуті. Звільнений по малолітством у 1956 році, але захворів на туберкульоз, помер 31 січня 1956 року вдома.

Остаточо 24 липня 1945 року військовий трибунал на основі Указу Президії Верховної Ради від 7 липня 1945 року «Про амністію...» справу припинив і всіх інших з-під варті звільнив. Ключка Василь помер 1947 року в селі під час голодомору.

Попри загалом нетривалу діяльність боївки Маланчука-“Ситого” – менше одного місяця – повстанці чинили запеклий опір радянській владі, тобто сталінській диктатурі.

Варто зазначити про долю Володимира Бойчука «Граба», котрому вдалося втекти під час подій біля села Красноставці. Він зв’язався із боївкою УПА, котра оперувала в Снятинсь-

кому районі, яку очолював “Нечай”. Той направив його в сотню “Цигана”, а згодом в сотню “Білого”, які входили в склад куреня “Скуби”. У вересні 1945 р. повернувся на Буковину та воював у боївці “Кармелюка”, в охороні керівника СБ по Сторожинецькому району “Ореста” та з березня 1946 р. - на території Кіцманського району під псевдо “Вишня” бойовиком охорони районного керівника ОУН “Остапа” – Василя Кантеміра. В серпні 1948 року керівник надрайонного проводу ОУН “Кобзар”, доручив йому очолити Кіцманський районний провід ОУН замість “Остапа”, захопленого органами МДБ 8 березня 1948 року. Цей “Провід” він під псевдо “Роман” очолював до дня його затримання в квітні 1949 р. Володимир Бойчук був останнім повстанцем на території Кіцманського району, і після його арешту організований опір в районі припинився.

Слідчі одразу помітили особливу участь у боївці двох її активних діячів – Ісидора Бойчука «Богуна» та Георгія Магалевица «Лев». Їх матеріали відібрали в окрему кримінальну справу. Зазначалося, що слідство по цій справі вестиметься в розрізі Указу Президії Верховної Ради СРСР від 19 квітня 1943 р., як і щодо заарештованих повстанців із боївки, що діяла під Ленківцями (дивись попередній випуск газети «Час»). Про їх подальшу долю ми розповімо в одному з наступних випусків газети.

Василь МУСТЕЦА.

При підготовці матеріалу використані матеріали архіву УСБУ в Чернівецькій області, інтернет-сайту села Гаврилівці, публікації Мирослава Куєка та Михайла Ярового

«**Н**езважаючи на те, що Чернівецька область не входить в перелік областей, де вводиться режим воєнного стану, ситуація показує, що нам треба готуватися до гіршого. РФ веде свою агресивну політику і продовжує нарощувати свої зусилля, в тому числі – військові, – наголосив обласний військовий комісар Віталій Чурай. – І якщо вона побачить, що Україна нічого не робить у відповідь і

не готова до викликів, які йдуть з Півночі, то відповідно можуть бути дуже-дуже негативні наслідки. І тому наше завдання – показати, що ми хочемо і спроможні захищати нашу Батьківщину і її майбутнє. Що стосується питань проведення мобілізації, то згідно Закону України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» «чітко вказано, що проведення част-

кової або загальної мобілізації буде оголошено Указом Президента і в разі необхідності буде проведено, але на сьогоднішній день, на цю хвилину такого Указу немає».

У той же час, за словами комісара, проводяться заходи щодо підвищення бойової готовності ЗСУ для адекватного реагування на дії агресора.

У зв’язку з введенням воєнного стану рішенням начальника Генерального штабу – Головнокомандувачем Збройних Сил України сплановано провести навчальні збори з резервістами.

Чернівецький міський та

районні військові комісаріати Чернівецької області починаючи з 29 листопада та протягом грудня 2018 року будуть проводити заходи з поставки громадян Чернівецької області на навчальні збори.

Також, **Чернівецький обласний військовий комісаріат просить всіх громадян, які вже отримали досвід військової служби під час дії особливого періоду (бойових дій), резервістів долучитись до даних заходів та у встановлені терміни прибути до військових комісаріатів.**

Всім військовозобов’язаним, які будуть залучатись на навчальні збори гарантуються

всі пільги соціального захисту відповідно до законодавства України, а саме: буде здійснено виплату грошового забезпечення за час проходження навчальних зборів; збереження місця роботи з виплатою середньомісячної заробітної плати; державне страхування.

Всі військовозобов’язані будуть забезпечені військовою формою одягу; харчуванням, проживанням та медичним обслуговуванням під час зборів. Після завершення зборів, орієнтовно після 26 грудня 2018 року, усі повернуться до місця проживання.

Чернівецький обласний військовий комісаріат

НА БУКОВИНІ СТВОРЕНО РАДУ ОБОРОНИ

ДО РАДИ ОБОРОНИ УВІЙШЛИ ПРЕДСТАВНИКИ СИЛОВИХ СТРУКТУР І СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ БУКОВИНИ.

кової або загальної мобілізації буде оголошено Указом Президента і в разі необхідності буде проведено, але на сьогоднішній день, на цю хвилину такого Указу немає».

У той же час, за словами комісара, проводяться заходи щодо підвищення бойової готовності ЗСУ для адекватного реагування на дії агресора.

У зв’язку з введенням воєнного стану рішенням начальника Генерального штабу – Головнокомандувачем Збройних Сил України сплановано провести навчальні збори з резервістами.

Чернівецький міський та

районні військові комісаріати Чернівецької області починаючи з 29 листопада та протягом грудня 2018 року будуть проводити заходи з поставки громадян Чернівецької області на навчальні збори.

Також, **Чернівецький обласний військовий комісаріат просить всіх громадян, які вже отримали досвід військової служби під час дії особливого періоду (бойових дій), резервістів долучитись до даних заходів та у встановлені терміни прибути до військових комісаріатів.**

Всім військовозобов’язаним, які будуть залучатись на навчальні збори гарантуються

всі пільги соціального захисту відповідно до законодавства України, а саме: буде здійснено виплату грошового забезпечення за час проходження навчальних зборів; збереження місця роботи з виплатою середньомісячної заробітної плати; державне страхування.

Всі військовозобов’язані будуть забезпечені військовою формою одягу; харчуванням, проживанням та медичним обслуговуванням під час зборів. Після завершення зборів, орієнтовно після 26 грудня 2018 року, усі повернуться до місця проживання.

Чернівецький обласний військовий комісаріат